

HAMVAS BÉLÁNÉ

Két alkalmi riporter kb. 11 órás interjúja Kemény Katalinnal, Hamvas Béla özvegyével. A kamera mindvégig csak az ő arcát figyeli - vágás nincs, a rövid szünetek, keresgélő járkálások is rögzítettek. Nyersváltzat, amely mégsem szorul kozmetikázásra. Ettől lesz az atmoszféra még intimebb, hitelesebb, a figyelmet még inkább megkötő.

Hamvas Béla (1897-1968) neve már ismert, de művei még alig. Az olvasóktól egyelőre csak remélni lehet, hogy mitizálási divatainknak nem ő lesz az újabb "áldozata". Mert ez esetben nemcsak egy életmű józan megítélése forog veszélyben - jelenünk és jelenlegi válságunk megértése is.

Az eddig született tanulmányok egyvalamit máris bizonyítanak: csupán megszokott kliséinkkel nem lehet őt értelmezni, mint ahogy egy festményt sem lehet pusztán műtárgyként szemlélni. A róla/hozzá írt művek egyelőre megközelítési kísérletek. Többnyire elismerésre méltó próbálkozások, de esetenként szerzőik mintha a kelleténél korábban szólaltak volna meg. A kommentárok szembesülő alázata mellett az önmutagató íráskényszer is szerepet játszik. Ebben pedig ott a veszély, hogy Hamvas eszmevilágát úgy süllyesztik közhellyé, mielőtt arról az igazán lényegeset elmondták volna.

Az interjú talán ennek leküzdésére is szolgál. A nézők egy beavatás részesei. Látszólag egy életútról esik szó. Történetté szőtt sorsról, egy "lelki szegényről", akinek a nyitottsága, "szellemi éhsége" a mai ember számára már szinte felfoghatatlan. Félő, hogy emiatt jelentőségéről is inkább még csak sejtéseink vannak.

Hamvasról azért is nehéz beszélni, mert esszéi mindenki számára egy személyes és nemigen artikulálható élményt jelentenek. A tartalom leírható, hatásuk visszaadhatatlan. Hasonló a helyzet

ezzel a videofelvétellel is. Szinte másodlagos dolognak tűnik, hogy a beszélgetés folyamán közelmúltunk történelmét és szellemi életünket is új megvilágításban látjuk. Különösen megdöbbentő az 1956-ról felolvasott naplójegyzet. Természetesen pletykák, anekdoták is elhangzanak, de ezek is úgy, hogy néhány szóval, gesztussal képesek egész jellemeket megvilágítani. A riport külön erénye, hogy bizonyossá tette: nem pusztán Hamvas Béla feleségét láthatjuk, hanem egy hasonló utat bejárt, hasonlóan autonóm személyt - Kemény Katalint. S az ő művei (próza, vers, fordítás) épp úgy megjelenésre várnak.

A riport utószó kellene, hogy legyen - egy kiadott és ismert életműhöz kapott ajándék. Ehelyezett csak csonka előszó - figyelmeztetés arra, hogy ilyen mértékű maga-magának okozta kárhozatot egy nemzet sem engedhetne meg magának.

A Hamvas körüli eddigi hallgatás olyan lemaradást eredményezett, amelyet felmérni mára már képtelenség. Generációkat nevelő iskolát kellett volna teremtenie. Úgy tűnik, még mindig nem elég világos, hogy a kultúra és a politika két teljesen különböző dolog. Akkor is, ha irodalomtörténetünk gyakorlata nem teljesen ezt mutatja.

Hafner Zoltán